

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ДО ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядається проблема професійної підготовки майбутнього вчителя музики, аналізується роль музично-просвітницької діяльності студентів музично-педагогічних факультетів.

Ключові слова: творчість, естетичне ставлення, музично-просвітницька діяльність.

В статье рассматривается проблема профессиональной подготовки будущего учителя музыки, анализируется роль музыкально-просветительской деятельности студентов музыкально-педагогических факультетов.

Ключевые слова: творчество, эстетическое отношение, музыкально-просветительская деятельность.

The problem of vocational training the teacher to be of music is considered in this article, is analyzed the role of musical-educational activity of the students of musical-pedagogical faculties.

Keywords: creativity, aesthetic attitude, musical-educational activity.

Постановка проблеми в загальному виді і її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Соціальні реалії, що склалися нині, вимагають нових підходів до виховання і формування особистості, докорінного переосмислення його парадигми, оновлення якісних характеристик студента на основі гуманізації його життєдіяльності. На сучасному етапі розвитку суспільства, який характеризується глибокою соціально-економічною кризою, особливу небезпеку становить криза духовна.

Часто-густо сучасна молодь виховується в дусі псевдоцінностей, які утверджують псевдохудожні смаки, що йдуть всупереч з ідеальними зразками творів мистецтва, які складають скарбницю світових і національних естетичних цінностей.

При цьому слід зазначити, що сьогодні глибоке занепокоєння викликає поширення «масової культури» і особливо музики, яка негативно впливає на свідомість підростаючого покоління, що являє собою серйозну небезпеку для його духовно-морального, загальнокультурного, художньо-естетичного розвитку.

Без подолання окремих стереотипів не можливо досягти вагомих зрушень у побудові гуманістичного, високоцивілізованого суспільства. У зв'язку з цим, особливо важливим є питання формування високоестетичної культури в молоді.

Слід підкреслити, що ця проблема набуває особливої актуальності, розв'язанню котрої сприятиме якісно новий рівень професійної підготовки вчителя музики, у якій чільне місце посідає музично-просвітницька робота.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор

У ході наукового пошуку було встановлено, що проблема професійної підготовки майбутнього вчителя музики розкрита педагогами в різних аспектах. Так, Л. Арчажникова, О. Апраксіна, Д. Кабалевський, Т. Грум-Гржимайло у своїх роботах акцентують увагу на потребах школи в педагогах високого рівня кваліфікації, творчих особистостях, здатних працювати в нових соціально-економічних умовах, що спонукає до розробок новітніх технологій, нових ідей та концепцій, спрямованих на реформування шкільної освіти [1].

Важливе місце у фаховій підготовці майбутнього вчителя музики посідає музично-просвітницька діяльність, що передусім передбачає творчий розвиток особистості педагога. Проблема розвитку творчих здібностей у підготовці майбутніх учителів музики вивчається під різними кутами зору, зокрема: в аспекті висвітлення методичних основ розвитку музично-виконавського мислення у процесі інструментальної підготовки (Н. Мозгальова, О. Щолокова), диригентсько-хорової практики (П. Ніколаєнко, Л. Остапенко, І. Шинтяціна), при вивченні музично-теоретичних дисциплін (О. Білоус, І. Малашевська та ін.), з позицій вивчення кореляційних зв'язків творчих здібностей і продуктивної діяльності студентів (Е. Брилін, Т. Панасенко, З. Сирота, П. Харченко та ін.), педагогічних умов розвитку креативності майбутніх учителів-музикантів (Т. Стародубцева, В. Фрицюк та ін.).

У фаховій підготовці майбутніх учителів музики ідея просвітництва в діяльності педагога-музиканта була предметом дослідження Б. Яворського, Б. Асаф'єва, В. Шацької та ін. Ці традиції стали основою наукової і практичної діяльності Н. Ветлугіної, Н. Сац, виконавської творчості С. Ріхтера, В. Горностаєвої, Г. Рождественського, Є. Светланова.

Слід визнати, що питання підготовки майбутнього вчителя музики до просвітницької діяльності недостатньо розроблені в сучасній музично-педагогічній літературі.

Метою даної статті є наукове обґрунтування та розкриття поняття *просвітницька діяльність вчителя музики*, висвітлення різних аспектів його підготовки до означеного виду діяльності.

Виклад основного матеріалу. Музично-педагогічна діяльність вчителя музики є широкою і багатопланою. Розглядаючи різні форми музичної роботи, слід відзначити, що музично-просвітительська діяльність вчителя музики відіграє значну роль у вихованні і формуванні особистості учнів, їхньому духовному збагаченні, у пробудженні високих духовно-моральних і естетичних почуттів. При цьому слід зазначити, що педагогічний вплив на моральне виховання стає ефективнішим, коли він набуває естетичної спрямованості. Це підкреслюється і тим, що духовному прогресу особистості сприяє формування естетичного світогляду, високої естетичної культури. Безперечно, саме музичне мистецтво має неперевершений емоційний вплив на людину, формує динаміку людських почуттів, здатність творчого осмислення дійсності: від емоційного сприйняття до широких філософських узагальнень.

Але музика, слухання музичних творів обов'язково вимагає відповідної підготовки до її розуміння. Тому учнів треба готувати, спрямовувати на правильне сприйняття музичного мистецтва, щоб вони не обмежувались першими враженнями, а могли усвідомити глибокий зміст творів, що виконувались. На жаль, сьогодні молодь особливо прагне до нових ритмів та стилів і орієнтується не на кращі зразки сучасної естради. Внаслідок цього відбувається серйозне спотворення смаків, фактичне відлучення молоді від багатих традицій світової музичної культури. Запобігти цьому покликана передусім школа і вчителі. Саме під час навчання в дітей формується естетичний смак, потреба до широкого спілкування зі справжнім світом мистецтва. А це, у свою чергу, залежить від якості музично-просвітницької підготовки вчителя музики.

Усе зазначене дозволяє стверджувати, що необхідним компонентом у роботі сучасного педагога-музиканта є просвітительські вміння, які синтезують загально-педагогічні, виконавські знання й уміння, що охоплюють організаційні, комунікативні, змістовні й технологічні прийоми в розв'язанні висунутих завдань.

Просвітительською діяльністю завжди займалися видатні педагоги. У різні часи світоглядні умови певної епохи породжували

різні підходи до визначення сутності самого поняття «просвітительство». Однак, єдиним у поглядах учених було те, що «освіта» — це «світло науки й розуму, яке зігрівається чистою мораллю, розвиток розумових і моральних сил людини, наукове утворення, за чіткого усвідомлення обов'язку свого й мети життя» [4, с. 508].

Таких поглядів дотримувались і видатні діячі в галузі музичного мистецтва ХХ століття Б. Асафєв, Н. Гродзенська, К. Брюсова, А. Кастальський, З. Шацька, Б. Яворський, ідеї котрих і сьогодні є підґрунтям для розвитку сучасних теорій музичного мистецтва [2; 3].

Спираючись на просвітительські погляди й ідеї минулого, сучасна музично-педагогічна школа ставить за мету озброєння вихованців не тільки необхідним обсягом знань і відомостей про музику, а й формування в учнів розвиненого художнього смаку, емоційної чутливості, потреби в спілкуванні з музикою. Тому у школі конче необхідно проводити широку роботу з пропаганди музичного мистецтва. При цьому слід зазначити, що музично-просвітницькі заходи бажано проводити у позанавчальний час, оскільки за невеликої кількості годин, що відводяться в навчальних планах для уроку музики, досить складно в повному обсязі реалізувати висунуті просвітительські завдання. Під час організації і проведення позакласних просвітительських заходів можливі такі форми роботи, як організація гуртків аматорів музики, диспути, фольклорні ансамблі, музичний театр, що синтезує в собі слово, музику й хореографію, відкриваючи широкі можливості в реалізації просвітительських завдань.

Але найзначущими, на нашу думку, є музичні лекції-концерти, які удосконалюють не лише лекторську, а й виконавську майстерність учителя музики, допомагають оволодіти умінням аналізувати педагогічні явища, самокритично ставитися до своєї діяльності, встановлювати контакт з аудиторією.

Для підготовки студентів до такого виду музично-просвітницької роботи нами розроблено спецкурс «Практикум з музично-просвітницької діяльності», метою якого є формування у студентів музично-просвітницьких умінь та навичок як важливого компонента їхньої професійної підготовки.

Завданнями курсу є:

— ознайомлення студентів із діяльністю видатних вітчизняних і зарубіжних майстрів музично-просвітницької діяльності;

– ознайомлення з основними формами музично-просвітницької діяльності, типами лекцій та їхньою найпоширенішою тематикою, з особливостями підготовки до музично-просвітніх лекцій та бесід з урахуванням особливостей сприйняття різних вікових груп аудиторії;

– формування початкових навичок спілкування з аудиторією у жвавій безпосередній манері, допомога володіти елементарними ораторськими прийомами;

– удосконалення культуру мовлення;

– розвиток художньо-творчого мислення, вміння широко застосувати асоціативні зв'язки між різними видами мистецтва, а також між мистецькими і життєвими явищами;

Запропонована програма розрахована на 22 години. Зважаючи на те, що у процесі навчання студенти отримують досвід у таких формах просвітницької діяльності, як організація концертів, проведення новорічних ранків, різноманітних конкурсів та інших заходів у межах виховної роботи факультету, основна увага приділяється опануванню мовленнєвої сторони музично-просвітницької діяльності, формуванню вміння провести бесіду (лекцію) на музичну тему серед дитячої і дорослої аудиторій і є важливою умовою успішного складання заліку з «Практикуму з музично-просвітницької діяльності».

Передбачається самостійне вивчення праць видатних педагогів, майстрів просвітницької діяльності й ораторського мистецтва. Це має стати стимулом до творчого використання кращих надбань світового досвіду в майбутній професійній діяльності.

Нами розроблено основні вимоги до знань і вмінь студентів. Так, студенти повинні знати:

– основні завдання музично-просвітницької діяльності;

– найважливіші факти музично-просвітницької діяльності вітчизняних і зарубіжних майстрів;

– основні форми музично-просвітницької діяльності, типи лекцій (бесід) та найпоширенішу їхню тематику;

– основні прийоми спілкування з аудиторією;

– складові елементи професійної майстерності лектора;

– основи культури і техніки мовлення.

Студенти повинні вміти:

– розробляти лекції (бесіди) для аудиторії різних вікових груп;

- правильно добирати музичні ілюстрації;
- користуватися довідковими джерелами;
- виступати з лекціями (бесідами) перед незнайомою аудиторією;
- керувати увагою аудиторії;
- виявляти здатність доводити свої твердження, свою думку про твір;
- володіти елементами ораторської майстерності, вербальними і невербальними засобами комунікації.

Для оцінювання студентів були запропоновані рекомендації, які виходять з основних вимог до знань, умінь і навичок з музично-просвітницької діяльності й охоплюють орієнтовні нормативи для оцінки усних відповідей і письмових робіт. Ці нормативи є основою для оцінювання навчальних досягнень студентів. Потрібно зважати при цьому на індивідуальні особливості студентів, стимулювати їхню самостійність і творчу діяльність.

Оцінкою змісту письмових робіт, усних відповідей, публічних виступів слід заохочувати прагнення вдосконалювати вміння виступати перед аудиторією, розвивати вміння передавати в художньому слові образні асоціації, свої думки і почуття стосовно музичних творів, висловлювати особисте ставлення до прослуханої музики, композиторської творчості, явищ музичного життя.

Оцінюючи усні відповіді, письмові роботи і публічні виступи студентів, потрібно зважати на:

- наявність задуму, повноту й оригінальність його втілення;
- побудову виступу, переконливість та аргументованість розкриття теми, композиційну стрункість викладу і завершеність лекції (бесіди);
- якість добору музичних ілюстрацій;
- володіння комунікативними якостями мовлення і невербальними засобами спілкування;
- вміння налагодити контакт зі слухачами;
- артистизм та емоційність публічного виступу.

Треба зауважити, що успіх музично-просвітницької діяльності вчителя музики складається з багатьох компонентів: володіння музичним інструментом, що підтверджує музично-педагогічну компетентність учителя, виховує в дітей повагу до пра-

ці педагога-виконавця, навчає їх розбиратися в якості виконання музичного твору); бездоганне вміння «читати нотний текст з аркуша», транспонувати його; здатність добирати нескладний акомпанемент; уміння імпровізувати, інтерпретувати музичний текст; мати вокально-хорову, диригентську підготовку, необхідну при роботі з хором чи інструментальним колективом, досконало володіти словом, оскільки вчитель має не тільки виконувати музичний твір, але й часто-густо виступати в ролі ведучого, передаючи своє ставлення до музики, мати ґрунтовну музично-теоретичну підготовку.

Висновки й перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Узагальнюючи вищевикладене, підкреслимо: пропаганда музики в усі часи була важливою й потрібною ланкою у вихованні особистості. В умовах загальноосвітньої школи музично-просвітительська робота педагога спрямована на надання учням не тільки необхідного обсягу знань і відомостей про музику, але й на цілеспрямовану і планомірну пропаганду музичного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арчажникова Л.Г. Професия – учитель музыки. – М.: 1984.
2. Баренбойм Л.А. Музыкальное воспитание в XX столетии. – М., 1985.
3. Грум-Гржимайло Т.Н. Музыкальное исполнительство. – М.: Знание, 1984.
4. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка. – Т. III. – М.: Русский язык, 1980.

УДК 37.03:398

Т.П. Тянько

РОЛЬ ФОЛЬКЛОРУ В РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Розкрито значення народного мистецтва, зокрема фольклору, у формуванні творчої особистості. Обґрунтовано необхідність збагачення навчально-виховного процесу вищих закладів освіти близькими національними свідомості українців, традиційними культурно-освітніми засобами, до яких належить фольклор.

Ключові слова: *особистість, творчий розвиток, народне мистецтво, фольклор.*